

KIRJANDUSLIKKE UUDISEID

Nr. 31/32

November/Detsember

Ilmub 10—12 korda aastas
Tellimishind aastas 1 kroon

1929.

SISU: 1) „Looduse“ kirjanduslik auhindamine. (J. Roosi kõne.) 2) Katkend Aug. Kirsi-
mäe romaanist „Puhastustuli“. 3) Katkend R. Janno romaanist „Metsmees“. 4) Katkend R. Sirge romaanist „Rahu! Leiba! Maad!“ 5) Fr. Puusepp: Eesti keele gram-
matika (Arvustis). 6) G. Rägo: „Matemaatika tööraamat“ (Järg „Kasvatuses“ nr. 6 ilmunud
arvustisest). 7) I. Manninen: „Soome sugu rahvaste etnograafia“ (Retsensioon). 8) Ana-
tole France: „Thais“ (Retsensioon). 9) Katkend E. Krusteni romaanist „Mineviku jahil“. 10) Katkend E. Saksi romaanist „Kodutu“. 11) K./Ü. „Looduse“ laenuraamatukogu laenuta-
mismäärused. 12) 1. X 29. kuni 30. XI 29. ilmunud ja trükkis olevaid raamatuid.

„Looduse“ kirjanduslik auhindamine.

(J. Roosi kõne kirjanduslikul õhtul 3. X 29. Tallinnas.)

Praegu on võistlemiste ja premeerimiste aeg igal alal. Kuis saab siis kirjanduski teisiti, kui ta ei taha ajast maha jääda. Kirjanduslik premeerimine on peamiselt kaheksugune: emb-kumb, kas preemiad määratakse enne kirjandusteose ilmumist või pärast. Esimesel juhtumil tulevad hindamisele kirjandusteosed käsikirjadena, teisel juhtumil trükiteostena. Mõlemad moodused on levinud pea kõigil mail, eriti muidugi kirjanduse hällis — Prantsusmaal. Neist kahest moodusest rohkem elevust sünnitav on vahest esimene, sest temas on rohkem salapärasust, kuid teine moodus on jälle avaram ja reaalsem. Kõige avaram on tuntud Nobeli auhinnaga premeerimine: ta on rahvusvahelise ulatusega ja hindamisele tuleb peamiselt kirjaniku kogu toodang, mitte niipalju üksik teos. Preemia suurus ulatub kümnetesse miljonitesse sentidesse meie rahas.

Preemeriija osas võivad olla väga mitme-

sugused asutised, harilikult on aga preemeriija kas riik, mõni kirjanduslik organisatsioon või kirjastus. Eriti moodi on läinud viimasel ajal premeerimine üksikute kirjastuste poolt, nii Soomes, Saksamaal ja Prantsusmaal.

Ka meil Eestis on kirjanduslik auhindamine eriti moodi läinud viimasel ajal. Kuid ekslik oleks arvata, nagu oleks meil kirjanduslik premeerimine alles viimase aja saavutis. Sel on juba oma minevik ja ajalugu. Siin võiksime kolm tõusuaega markeerida. Esimene oli vana Eesti Kirjameeste Seltsi päevil 80. aastate lõpus ja 90. aastate alul. Siis nimetati kirjanduslikku auhindamist kirjanduslikuks võidujooksmiseks ja sel puhul korraldati suuremaid pidustusi. Teine tõusuaeg saabus peale 1905. aastat praeguse Eesti Kirjanduse Seltsi alguspäevil, kus esile tulid juba mõlemad hindamismoodused, kuna 90. aastail oli peamiselt esimene moodus figureerimas. Teise tõusuaaja premeerimise saadused on muu-

seas ka näiteks A. Kitzbergi „Tuulte pöörises“ ja „Libahunt“.

Kolmas hooaeg on praegusel ajal. Selle avas Kirjastus-Osühisus „Loodus“ oma järjekindla iga-aastalise premeerimisega.

Esimene premeerimine oli kaks aastat tagasi. Temale on järgnenud nüüd mitmed teised premeerimised, nagu Kultuurkapitali kirjandus sihtkapitali ja Haridusliidu omad.

Kirjanduslikku premeerimist võetakse mõnelt poolt skeptiliselt ja vähehindavalt. Tõeliselt ei saa aga sellele ometi midagi ette heita, kõik etteheited on otsitud. Kirjanduslik premeerimine ise kui niisugune võib olla vaid positiivne nähis, juba lihtsalt seepärast, et ta sünnitab elevust ja liikumist kirjanduslikus elus. Ja sellist liikumist ja elevust on meie niikuinii puises kirjanduslikus elus nii väga vaja! Peale selle on kirjanduslik premeerimine veel teisi positiivseid külgi: ta rikastab kirjandust, parandab kirjanikkude majanduslikku seisukorda, võimaldab uutel tundmatuil talentidel ja debütantidel kirjanduslikule areenile pääseda jne.

Asja mainitud positiivsed omadused ja küljed on ka „Looduse“ kirjanduslikul auhindamisel. Seda tuleb vääriliselt hinnata. Nagu juba öeldud, kordub „Looduse“ auhindamine juba kolmandat korda, ja seepärast võib teha juba hinnanguid ja tagasivaateid. Tänavu on kolmas auhindamine, esimene oli 1927. aastal; eriti suur auhindamine töötab tulla 1931. aastal, milliseks ajaks on välja kuulutatud preemia parima eesti romaani peale, kus esimeseks auhinnaks on 1 000 000 senti.

Kõigil kolmel senisel võistlusel on oma individuaalne pale, olgugi et nad on kõik ühisel alusel korraldatud. Esimesel võistlusel tuli sisse 22 käsikirja, võistlus oli rohkem katselist laadi ja sissetulnud tööd avaldasid otsese vahenditu loomisjõu ilmet; polnud seal näha erilist pingutust, ei enese üle-ega alahindamist. Kõik oli sündinud loomulikult, spontaanselt; oli antud seda, mis oli võidud anda. Sellest siis ka tuli, et oli tõesti häid töid, aga oli ka koomilisuseni tühje asju. Igatahes žüriil oli esimesel aastal keerge valida. Väärtuslikud asjad paistsid kohe välja tühjade seas, olid kõrged puud pöösastikus.

Teise aasta võistlus algas käsikirjade marujärga. Sisse tuli tervelt 52 romaani-käsikirja. Võis arvata, et nüüd on eesti kirjandus ängstavast nõiaringist vabanenud ja kõik meeldivad avarused talle avatud. Kuid see oli pettepill, see ainult näis nii. Tõeliselt oli läinud aasta kirjanduslikus võistluses ikaldusaasta, nagu ta seda oli looduseski, kes teab, ehk oli seda juhtimas mõni salapärane loogika. Nagu me teame, andis põld läinud aastal palju põhku, aga teri oli vähe, ja needki, mis olid, olid väga kidurad. Just nii oli ka läinud aasta kirjanduslikus võistluses: põhku palju, kuid teri vähe. Kui

esimesel aastal võidi anda välja üks I auhind ja kolm II auhinda, siis võidi läinud aastal välja anda ainult kolm III auhinda — ja sedagi vaevalt-vaevalt. Ühed autorid olid end küll pingutanud, aga mis sa ikka annad, kui ei ole anda. Teised jälle olid võtnud oma ülesande liiga kergelt ja lohakalt, mille tõttu tulemused olid samuti halvad. Igatahes jättis läinud aasta sügava pettumustunde kõigisse — autoritesse enestesse, žüriisse, kirjastusse ja muidugi ka lugejaskonda. Isegi küsimus tekkis, kas maksab üldse enam! Kuid kõige kiuste kuulutas kirjastus ometi romaani-võistluse välja ka järgmiseks aastaks ja praegu peame ütleva: tegi väga hästi, et nii toimus. Käesolev aasta on ületanud kõik ootused ja lootused. Ikaldusaastale on järgnenud vilja-aasta. Tänavuse võistluse tulemused on paremad kui esimesel aastal ja märksa paremad kui läinud aastal. On näha hoolsat tööd ja püsivat anduvust, on näha ka tõsiseid ande, on enamikult võetud kirjandusteost kui tervikut, kui elavat organismi, on püütud kokkukõlastada kirjandusteose kehandit, sisundit ja kujundit, keha, hinge ja kuju, nagu see on vajaline iga tervikulise organismi juures. Ja see on väga rõõmustav. Põhjustanud on seda vahest mitmed tegurid, kõige pealt muidugi see, et on rohkem aega olnud ülesandele anduda, teiseks on mõjunud kirjastuse kindel nõue käsikirjade korrektuse sihis ja kolmandaks mõjus vahest ka läinud aasta žürii karm otsus.

Mis puutub nende romaani-käsikirjade ainesfikk, siis pakuvad nad mõndagi huvitavat. Eriti huvitav on see, et mitmed autorid käsitavad uudset ainet meie kirjanduses; igatahes leitakse neis käsikirjades mitmed uued ainealad, uudismaad. Nii käsitab näiteks romaan „Mineviku jahil“ antikvaaride elu, kuna romaan „Puhastustuli“ viib meid korporatsiooni kulisside taha; romaan „Metsmees“ käsitab hõimuliikumist, kuna vabadussõja oma romaani aineks on võtnud kolm autorit.

Ka mitmed uued kujud ja tüübid esinevad neis romaanides, nagu vananev talutüdruk, korporant, antikvaar, mordvalane jne.

Maaelu käsitlevaid romaane on 9, linnaelu kujutavaid 7, kuna 5 romaani kujutavad sõda ja sõjaväe-elu.

Kui kokkuvõtet teha, siis peab ütleva, et kõige huvitavamad on käesoleva aasta romaani-käsikirjad oma kehandilt; aga ka sisundilt on nad tihti haaravad ja elavad. Kõige nõrgemad on nad kujundilt, ja see on ka arusaadav, sest kujundi täiuslikkus nõuab tõsist ja vilunud kunstnikku. Just ühenduses sellega olgu lõppeks tähendatud, et ega auhinnatud teosedki ei ole kaugelki täiuslikud: ka neil on oma puudusi, kuid need jäävad ometi varju vooruste kõrval ega ole liiga segavad. Autorid on ometi osanud leida seda ilu, elu ja valu, mida nii palju on selle ilma sees, nagu sõnab Juh. Liiv.

Katkend

1929. a. võistlusel

I auhinnaga kroonitud romaanist

PUHASTUSTULI

Ilmar astus üle köögiläve jahetavasse sügisilma. Porisse uppuval tõpraüel, kuhu tanumaltelt suubus viltuvajunud värv, paterdasid pori sees isa ja poeg, ägedalt vaieldes. Kuid see polnudki vaidlus, vaid tavaline Ala-Ura mõttevahetus — Mehka leidis pori seest nõõrijupi ja pani selle küüni lävele, aga Aadu ütles, et mis ta koonerdavat, ja vaidlus läkski lahti.

Ilmar suundus nende poole, otsides läbi-päästamatus poris tuge hagudelt, puuhalgudelt ja kividelt, mis siin-sääl välja ulatusid porimerest. Sõnelejate hääled alanesid poole tooni võrra, kui Ilmar jõudis nendeni küüniesisele.

— Ära tullu ei' siia mua sisse. Reostad hendä är', ütles Mehka, vana kuuekümneaastane peremees, pikk ja kuivetanud kui aiaroigas. — Sul jo liina kängitse jalan, vaatas ta Ilmari poristele kingadele, kui Ilmar oli juba kuival küüniesisel.

— Mis sa no enämb porrad, kui ta joba kuival om, naeris Aadu, isasse läinud pikk talupoisillogard, liigutustes vedel, et kas vala või pude-lisse, kuid säälsamas tõstes ühe käega raudatra kui tikutoosi. — Noh, liinasäks, kuus magamine oll kah? pöördus ta Ilmari poole. — Sa oled õks uma mamsliga harinu makama, mia? Hi-hi-hi. Aga ega sa maanimest ei putu. Sul piad seante valge ja pehme olõma, nigu sündünü põrsas, aga maatüdruku jo kalõda tüühobõsõ. Vai sa neid putud. Om nii vai? Hi-hi-hi.

Aadu rääkis selle komistava familiaarsusega, mis tuleb ilmsiks, kui kokku saavad kaks mängusõpra, kes kunagi ühes vallatanud ja keda aeg on teinud üksteisele võõraks ja arusaamatuks. Aadu katsus nagu vägisi tagasi saada toda poisiea vallalist ja vaba kõneviisi, mis neid oli sidunud aastate eest.

— Tphaal sülitas Mehka muiates, talutades adra ees seisvat hobust küüni ette. — Kui ma nuur olli, no mul oll kül' ütškõik, kas mul kõrval oll puuhalg vai naistõrahvas.

— Noooh! venitas Aadu isale vastuseks. — Vanainimese tiidvä sust paillu kõnõlda. Vai sa esiki salgad. Kõnõlas tönõ ütškõrd esi tüü man meile, poissmehile, pöördus Aadu Ilmari poole, — kõnõlas tönõ, et kae, kui ma noorõn Vennemaal olli, sis ütškõrd ütš mamsli läts mul lihn, suvõ aol, lämmä pääväga, ja ni õhukõnõ kleit oll tal sällan, et ihu paistsõ puha läbi, et kae, sis nigu marru ajje, et silmi iihn läts kiriväs puha. Kas sa es kõnõlõ nii, Mehka? Ha-ha-ha!

— Kona?! Ah jah... No tuu oll niisõma... Nägemisest...

— No ku sul jo nägemisest silmi iihn kiriväs leie, mes sa sis os tennü, ku seosõma naane sul kõrval os maganu... Mes? Ha-ha-ha!

— Huu-ju! Tuu om mõnikõrd nigu üle pikä ao vai nii... Muidu ma kül' ei hooli...

— Ärä sa puiklõ siin miaki. Kestu viil suurõmb kargaja oll, kui sa? Ha-ha-ha!

— Mes sa hüppa juttu aad! Kas ma sis tõistmuudu sa olla, kui tõsõ?.. Ja kas säänte asi sullõ sis naarda om? Ma ütšle sullõ, et seo om ütš püha asi, et seo om Jumalõ puult nii nigu sisse joba säetü, et ku tulõ ütškõrd paari-tamise aig, ei sis ei hoia sinnu enämb ütški vägi. Ja sa naarad? Ei tiia medä?

Mehka avas küüniukse, sirutas oma ilmatu pika kere üle kõrge lävepaku ja rebis sealt üsaga lõhnavaid maaheinu, mida hobune juba ta käte vahelt oma pehmete mokaadega hakkas suhu nosima. Ta viskas heinad küüni alla kuivemale kohale ja kloppis oma pasteldatud jalgu paksust porist ja mullast.

— Mes sa häüssä aad, ütles ta nagu järelkajana Aadule. — Sa, poisikõnõ, midä tiidä?.. No kas läki tarõ poolõ vai?

Kolmekesi liikusid nad tagasi, hüpates kivilt puuhakule, puuhalt kivile ja katsudes nii pääseda üle porimere.

Ilmar arutles sääljuures ajaküsimust. Ta oli otsustanud täna kindlasti linna tagasi sõita ja otsis nüüd silmapilku, mil onule oma tuleku põhjusest rääkida. Kuid otsitud silmapilku leida on alati raske. Kuidas hakkab ta sellest vastikust pärandusastast rääkima näiteks söõgilauas, kus leidub tuhat päältkuulajat? Ja Miili, seda Ilmar teadis, hakkab sääl kindlasti pisarsilmil kaebama talu rasket tööd ja vaeva, mis midagi sisse ei toovat. Oli tarvis leida parem silmapilk, kuid kuni onu põllule ei ole läinud. Säält ta ei tule tagasi enne õhtut.

Ilmar nägi onunaist ruttamas toobriga kiirel sammul lauda poole. Kindlasti tahtis ta mõnd toimetust talitada veel enne külalise tagasi-tulekut, et ükski minut hukka ei läheks. Ta ju kaebas alati, et Jumal on andnud tööd rohkem kui tundisid, et tüdrukud midagi ei mõista; et peab muudkui ise rappima.

— Kuule, va' onu, kas me ei kõnniks uibu-aeda?

— Huujuh! Mes ma, vana inimene, säält hüppa otsi... Las Aadu lätt.

— Ei, ei, onukene, tule aga ühes. Ega's mul Aadut polegi nii tarvis, kui sind, võttis Ilmar onu käe alt.

— Ku sa no tahad...

Nad lonkisid kaudu kapsaia mäeveerul laituva kahesajapuulise õunaia poole. Kapsaia taganurgas, kus algasid esimesed õunapuud, seisis vana, armetu saunaloks, toetudes räästa alla liikatud tugelele kui sandinaine karkudele. Lagunenud laastukatus oli täis auke ja heledaid paigakohi. Ilmar mäletas seda sauna juba vanapapa aegadest ja punkt säarasena, nagu praegu — teatud vanadusastmes jääb ju vananemine seisma kuni lõpliku kokkuvarisemiseni. Juba tollest kaugest ajast, kus Ilmar hakkas tajuma välisilma ja meeletama sündmusi, teadis ta Ala-Ural räägitavat uuest saunast, kuid see uus saun jäigi

ideeks ja utoopiaks. Vanapapa pani jõe kaldale küll vundamenti, kuid ise suri, ja nii hingitses vana saun ikka aastast aastasse. Vanadusel on kassi hing.

— Peaks oma asjaga pääle hakkama, mõtles Ilmar ja ütles: — Ikka pole teil veel uut sauna.

— Kas ta sis ehüta lask, osutas Aadu ägedalt isale, nagu oleks see lause tal ammu juba pakitsenud keele all. — Ma olõ tallõ üüd ja päivä tänütänü, et lasõ mul uma jõugagi sann ehütä, et ma sinnu sitta ei taha sinna poolõgi, aga kost...

— No kae no ulli sa kah, Immi, kaitses end Mehka. — No kost tuu aig võedas? Prõlla om tahu pääl ni päillu tüüd, et tõmba hennäst kas või katski, aga tima jorutas õks uma sanna jorru. No mis taal sannal viga om? Seenimaani om säääl mõstu ja olõ mii kõik puhtas saanu ja Jumalõ abiga saa mii säääl alati tüü hikki maha loputa.

— No nika sa säääl mõsõd, kui ta sullõ kaala satas! sajatas Aadu südametäiega, lisades Ilmarile tasa: — Ma ta kuradi sannaloksi ütškõrd maha paluta. Ega ma ei jätä. Ega muidu vastsõt sanna ei saa.

— Ära teda kullõ, Immi. Timä ei taha muud, ku et sis olõs tal hää laisõlda, et sis mugu küküta sannaveere pääl ja kopsi vasarõt.

— No, kurradi Jüts, massa mullõ sis sulasõ palk, nigu su esä sullõ massõ! Ma võta sis uma palgaga seos aos üte inimise ja ku sa arvad, et ma laisklõ, sis ma ehita ta sita üte kuuga ülhede.

— Millega?

— Kurrat! Ilmatu suur mõtsalamak mädänes, timä küsüs — millega?

— Kurat, kurat, no kurat, kae nõ ulli! Mul mõtsan paar puujuppi ja nuuki mädänese.

Aja-Ura mets oli suuremaid ja rikkamaid talumetsi kogu vallas.

— Nuuki mädänese, kinnitas Aadu.

Ilmari varjatud elurõõm lõkendas pisarateni naerust, kui ta kuulas konservatiivse isa ja edumeelse poja kahekõnet, mis algas küüni ees mädanenud nõõrijupist, vahepääl vürtsiti, ja jätkus nüüd tülina saunaloksi kohal, mis rahulikult edasi seisis oma karkudel ja kavatses veelgi edasi püsida.

Inglise kirjanikkude tulud.

Hiljuti avaldas üks inglise ajaleht mõned arvud inglise kirjanikkude tulude kohta nende kirjanduslikest töist. Nende teadete järgi seisab esimesel kohal välismaail peaaegu tundmatu Hall Cain, kelle aastane tulu ulatub kahe miljoni kroonini. Talle järgneb Sir James Barrie, teenides umbes üks miljon krooni. Bernard Shaw, kelle varandus, peamiselt kinnisvaras, hinnatakse 11 miljoni krooni peale, teenivat aastast 600 000 krooni ja H. G. Wells'i tulud olevat 300 000 krooni aastast.

Katkend

1929. a. võistlusel

II auhinnaga kroonitud romaanist

METSMEES

Peremehe huvisuund oli kiindunud söögitoa uksele: selle taga oli kuulda lauariistade ägedat kõlminat, naiste jutusuminat, kilkavaid hääli ja heledaid naerupursatusi. See kõik töötas head, laud näis olevat kaetud.

Ja sealsamas avaneski uks ja proua Suik paisus lävele. Ta juus oli aetud käharasse ja paksul kaelal ripnes helmete reastik. Punane siidkleit valgete lilleruutudega kattis kogu ukseavause.

„Palun siis lauda härraseid!“

4.

See ei olnud mitte söökide ja jookide peen ja kallis koorem, mis löi Randeri meeled verele. Oli sattunud just preili Lii ja preili Riisi vahele kui suur takune põllusangar kahe rukki-kõrre keskele — kuid polnud seegi ta meelerutuse aluslikuks põhjuseks. See oli palju narim ja koomilisem, talle eneselegi veidi rumal ja lapsik — vorstivabrikant oli jäänud hoopis teisele poole lauaotsa, Mõrtsuka peremehestki tahapoole. Ja toosama kepsakas sattumus löi Randeril ajud valla, pani silmad tuikama, ja tal oli lõpmata hea olla.

„Nii siis, preili Lii ja proua Suik ja härra advokaat, tõstan oma klaasi teie tänase perekonnajuubeli terviseks. Ma tõesti ei tea, kui suur see kõrge juubel on — preili Lii vaikib kui haud, ja tal pole selleks muidugi mingit põhjust — aga see ei sega mind ilutsemast. Just nii — ilutsemast! Sest kui niisugune õiekobar, nagu too preili siin — andke andeks, preili Lii, ma olen nii päratu vaene ilusate võrdlusleiuutiste poolest, et ei mõista praegusel juhul tõega paremat sõna leida.“

„Oo, härra Rander, seda on isegi kole palju...“

„Väga napilt, aga lepime. Raske majanduslik ajajärk ja depressiooni õhustik lõõb romantikalegi vermed sisse, ehee, on ju nii? — lükkab keele kuvale ja teeb lüürikale kole-dat paha. Aga olgu — kui niisugune õiekobar pühitseb oma järjekordset sünnisuve, siis ei saa muud, kui tuleb rändurigi takuses särgis ja viltkottades ning lõõb kaasa sellesinatsele õnnistamispäevale — ilutseb koos... Tervist õitsjatele!“

See oli juba mitmes klaasikergitus ja meesväel hakkasid kandlel helisema. Mõrtsuka peremees oli tühjendanud napsutasanduseks juba kaks sildikandmikkku ja nüüd löi ta kahvli sää-rase hooga kolmandasse, et toolipõhi nagises.

„Kuradi uhke sült, siukest saab harva,“ kiitis ise Preisbärgile ja laskis laia naeru. „Meie

pool kord, naa, sinna on juba palju aastaid, kui...

„Siin on teil õigus, magister, et romantikale lüüakse vermed sisse, aga põrgu pihta — sest ei saa ma aru, mis tont teie selle keeleuurimisega jändate! Niisugune suur ja tore poiss, sõnad suus nagu lutsikud, ja — uurib murrakuid! Andke andeks, aga sest ei saa ma aru, misjaoks niisugust asja üldse vaja on ja kellele ta kasu toob? See on üks niisugune vilets romantika praegusel ajal, et... proosit!“ Advokaat peatus momendi klaasi tühjendamiseks. „...et ajab vihale. Jaa, jaa — ajab vihale. Siin taob peremees oma maa küljes, sikutab ja seab palehigis ja, kurat, peab maksma kõrgeid makse, et jätkuks raha — murrakute uurimiseks! Justku poleks see täiesti üks kama, kuidas üks kihelkond seda sõna keanab ja kuidas teine veanab. See on sama mõttetu värk, nagu see hõimuasjanduski.“

Proua Suik raputas puudutatult oma peakäharat. „Sinna sa muidugi tüürid välja, seda sa ei kannata! Teate, härra Rander, mu mees on niisuguseis asjus säärane põikpea, et on päris piinlik. Ärge kuulake teda, las ta jorutab.“

„Huuled on tal värvitud, sitikal, ja kulnudki ei ole vist päris ehtsalt nii mustad...“ mõtles Rander ja peatas pilgu proua rasvapäidlasel näol. „Aga hõimuasjandus teda huvitab ja ta on murdeuurimiseks korrektselt teadlik...“

Proua jätkas: „Ta ajab Liigi sedasi viltu. Kõik, mis rahakopikat sisse ei too, on tema meelest niisugune asi, mis kuhugi ei kõlba. Selle üle on meil alati suured lahingud. Ja Lii...“

Lii mossitas huuli. „Ah, jäta ema, nüüd need asjad — mis me neist arutame. Võtke ometi ette, härra Rander, ja ärge unustage oma naabrit. — Aga kuulge, te olete ju preili Riisi jätnud hoopis unustusse, kuidas siis sedasi saab!“

„Õigus, andke andeks, preili Riis, ma olen nii kohmakas neis peenis kombeis. Mida tohin pakkuda — sülti, heeringat, sinki, sprotti? Ei soovigi? Ei, ei — võtke ikka natukegi, nii minu väljapäästmiseks ummikust. Sööge, nõnda öelda, minu ohvriks üks tükk seasülti.“

Preili Riis väristas huuli, siis löiksid teravad jooned silmaveertele ja ta ihatas naerule. Nii peenele, nagu oleks keegi päkkade vahel puhunud rohkõrrest vilepilli. Ta punased põsed löid veretama ja kõrvalestad värisid.

„Kuulete, kuidas ta naerab?“ sosistas Rander Liile. „See otse matab hinge, taob pähe teravaid naelu ja mu silme ees lööb pimedaks. Ai, kuidas inimene ometi säraselt oskab uilata!“

„Olete ikka veel armunud?“

„Hullusti. Teie ei suuda seda mõista: mul kaob kõik silme eest — ta nägu, kael, silmad, ta kleit ja sukad, kuulen ainult seda häält, seda vilepeent ihatamist. Ja mu rinnus väri-seb kaheks, langeksin praegu ta ette põlvili, suleksin silmad ja ainult kuulataksin...“

Lii vajus mõttesse. Ta silme ümber löid varjud manglema ja kahvlilike rippus lõdvalt taldriku kohal. Haaras närvlikult leivakandmiku järele.

„Peaksin talle seda ütleva?“

„Ei, ei, taevast hoidku! Siis olen mina ainult narr ja naeruväärt. Ta ihatab mulle näkku ja jookseb minema. Mul ei vea naistega...“

Lii naeratas tõrjuvalt. „Seda teie muidugi räägite! Küll me teame juba! Tunnen* teid küll vähe, aga mõnikord olen siiski silmanud. Mäletate, kord maskipallil?“

Rander mõtles ja valas klaasid täis.

„Misukest te mõtlete?“

„Noh, seekord, kui minu koju saatsite ja enne seda oli suur tegemine, et paarist naisest lahti saada.“

„Ah, tookord! See oli niisama... niisama... Te ei joogi, preili Lii? Natuke veini?“

„Täna. — Ja siis, kas mäletate seda õhtut seal „Vanemuises“, all — kunagi maipeol. Kui istusime ühes lauas...“ Lii lõkatas naerma ja ulatas veiniklaasi huultele. „Seal näis ju hoopis teine lugu olevat! Kas seal ka ei vedanud?“

„Sedasi, preili Riis — mees peab olema tugev ja rahakas, muidu on ta ainult ristiks ja viletsuseks!“ hõisatas advokaat laua otsast, jõudnud oma naabripreiliga tõsisemate eluküsimuste juurde. „Jaa, härra magister, lödge teiegi oma hõimuvelele jalad püsti, siis võin siin preili Riisile ometi soovitada tublit poissi! Proosit! Nah, Kustas, oled seekord hea napsu teinud, laseme käia!“

Kõlblusvalve Belgia kirjandusturul.

Belgia põhiseaduses leidub punkt, mis keelab tsensuuri sisseseadmise. Seaduslikul teel on siis raamatute tsenseerimine Belgias võimatu. Kuid sellest määrusest osatakse osavasti mõõda hõllida ja ebameeldivate raamatute müüki takistatakse teisel teel. On nimelt kujundunud „Ligue de moralité publique“ (avalik moraali ühing), mis teostab täielist tsensorlikku diktatuuri. Ta koostab kõigi „kõlblusvastaste“ raamatute nimestikud, saadab nad raamatukaupmeestele ja ähvardab kaevata nad kohtusse, kui nad peaksid müüma neid raamatuid omis kaupluses, sest kõlblusvastaste raamatute müük on tõepoolest keelatud erilise seadusega.

Ühingu liikmed kontrollivad ise provokaatorlikult raamatukaupmehi ja teadustavad asjast kohe politseile, kui neile paha aimamata müüakse „keelatud“ raamat. Kõige hullem on aga see, et „kõlblusvastaseks“ peetakse sääraseid teoseid kui Flaubert'i „La tentation de Saint Antoine“ (Püha Antooniuse kiusatus), Victor Margueritte'i „Bétail humain“ (Inimesveised), „Sinu ihu kuulub sulle“, Joseph Kessel'i „Nuits des Princes“ (Printside ööd) jne.

Katkend

1929. a. võistlusel

II auhinna kroonitud romaanist

RAHU! LEIBA! MAAD!

Ühtlasi kostusid linna poolt samasugused tumedad raksatused, kõlasid tühelt tänavail vastu ja ärevustasid punakaartlasi kui ka üksikuid eraisikuid-ruttajaid.

— Kuulete, kuulete... säääl kah..., hädaldas üks punakaartlane vene keeli.

Kõik jäid hetkesa vartundunult kuulutama, siis õhkas Koovitaja sosinal:

— Oi-jaa, kõik linn täis... kes võis arvata, et see naljajutt niisugune tõde... oi-jaa... kurrat!

Jälle klõpsatasid kuulid, üks meestest rahmas käega talvemütsist kinni, tõmbus näost järsku lubjakarvaliseks ning pobises, tuikudes jalul:

— Läbi mütsi jooksis, sinder... nagu tuline jutt...

Seepäälle mees heitis end pikali lumisele tänavale, kisades mõttetult:

— Põgeneme, vennad, põgeneme, seltsimehed... jaamas on rong valmis... autosse... põgeneme, põgeneme...

Järgmisel silmapilgul saadigi kuulide vingumise all paari mehega auto töötama, ning kümme-kond punakaartlast lätlasi-estlasi kihutasid ses, rippudes osalt jahukottidena selle ketide küljes, nurga taha.

Samal minutil alustasid tulistajad jooksu üle jõe. Saanud sideme kaudu käsu, lippas ligi kolmekümmemeheline salk puupinude tagant välja lagedale, Jalak ja Rõigas eesotsas, joostes otse pritsimaja poole. Lõõtsutades ähkis Jalak:

— Ära võtame kuradi täna... pistsid oma autoga minema nagu maru... aina suits kees...

— Kähku, poisid..., kisas ta siis, joostes otse säärase kiirusega mööda siledat jääd, et lumi jalgade alt nagu tolm keerles laiali.

Ent vaevalt sai salk kesk jõe, kui juhtus midagi hoopis ootamatut: ringpoodide poolt nurga tagant ilmus vaikselt tugev rühm punakaartlasi, püssid laskevalmijs käel, julgus ja kindlus liikumises.

See salk, enamikus lätlased, oli tagasi löönud leitnant Villemsoni rünnaku postkontori juures, ning saanud vahepääl kuulda pritsimaja ähvardavast hädaohust, ruttas seda komissar juut Fuhrmeli juhatusel päästma. Parajasti kui punakaartlased vajusid nurga tagant, silmati jõel pritsimaja poole rühkivat punaste märkideta meestejõuku.

— Põlvili... Tuld!! rõõgahtas kraaksuvalt juut, ning visates end peaaegu käpili pehmesse tuisulumme, sirutades paremat kätt ühiloomulikult kõrgele, vallandas oma nagaanist esimesena tule jooksjate peale. Tema revolvrile järgnes pragisev ja segane kogupauk viiekümnest püssist. Kerge suitsuvine lõi üles — ning tuul vedas selle silmapilkselt piki Söögiturgu kivi-silla poole laiali nagu vormitu kanga.

Esimene asi, mis pääletormajad punakaartlasi märgates tegid, oli maoliheitmise. Kriiskava hüüdega, nagu jahmatumult, kästas seda Jalak, heites ise kõige enne; ning siis langesid üksteise järel nagu puunotid pehmesse lumme kõik ligi kolmkümmend meest.

Ainuke, kes jäi veidralt tõllitades seisma ja lõdisema, oli arg kaupmees Rikasküla. Ta põlved värisesid jooksust ja ärevusest niivõrt, et ei suutnud laskuda silmapilkselt maha. Ta kaperdas paar sammu, tegi veidra liigutuse kõrvale, püss pudenes käest — enne kui keegi suutis vaadagi taha, kukkus otse selili lumme, rõõgahtas, viskus jäsemetega, ning jäi siis surmliikumatul lamama. Ainult peenike helepunane verenire rammusal põsel tunnistas millestki kohutavast, tunnistas sellest, mida rõõmus ja arg kaupmees oli kartnud — tabanud kuulist...

Ag ei olnud aega seltsilistel tähele panna haavatud kaupmeest. Nad kihutasid silmapilkselt oma esimesed kuulid püssiraudadest õhku, laadsid siis uuesti — ja jälle plagistasid püssilukkusid.

— Kurrat... kus on hull..., kähistas Rõigas, hoides oma pääd eesoleva mehe varju. — Ei tea, mis see Villemson magab... ja kus see Kuperjanov ise omadega... Kaugemale ta ei saanud, sest korruga tõmbas ta tähelepanu enesele suur papahas punakaartlane, kes poetas püssi käest, haaras peopesaga paremast puusast kinni, vajudes vasemale lüngi. Punakaartlase kohmetunud ja ilmetu nägu venis just kui imestusest pikaks ja kurjaks — ning selles kurjuses tundis Rõigas äkki haavatus Jaanise Kusti. Muheldes veidi ta sirutas oma püssi, et saata haavatule veel paremat kuuli, tundis otse kütlikku löbu praegu tabada hästi märki — kuid vaevalt ta sai tõstatada püssi, kui tõusis terve salk edasijooksule ja varjas haavatu, kes koperdas omal jõul pritsimaja poole, enese taha.

Lätlaste julge rünnakuga said sõidant Koovitaja, õunapuu ja teisedki punakaartlased, kes esimesel minutil põgenesid rettu. Nad tõstsid kisa, joostes kaasa eelmistega. Ent Koovitajaga kordus just sama lugu mis Rikaskülagagi: hetkel, mil vastaspool tõstatas laskmiseks püssid, ei suutnud ta end visata nii ruttu kaitsvasse lumme nagu lahingutega vilunud lätlased, ning sai järsku tõuke kaela. Kuul läbis jopekaeluse, lõhkudes säält suure tüki riiet, kuid ei haavanud kuigi palju — vaevalt tunduv kriimustus vasema õla ja kuklasoone kohal jäi järele. Mees aga ehmus niivõrt, et langes käpuli, kaotas püssi, ja tikkus kohe tagasi kivimaja poole, pobisedes:

— Vat sedasi annavad veel maad... annavad sulle igaveseks... kurrat! Mihkel, lähme tagasi, mul jooksis kuul läbi krae!

— Või juba läbi krae... panevad mättasse... säääl on see vaese inimese vabadus ja kõik... Mis sa rikastele ikka teed... näed, säääl ju Rõigaski oma ninaga...

Ning saftunud järsku imesõlele arusaamisele oma tegevuse lootusetuses, ta heitis püssi käest, lömistas end seltsimees Koovitaja kõrvale — ja

koos kiskusid mõlemad end pritsimaja ette, siis nurga taha ja säält kadusid nagu juhuslikud põgenejad kaugematesse tänavatesse. Ainult Koovitaaja kaelus ripendas äraandlikult ja mõlemate käsivartel tilbendasid niidiotsad, sest mehed olid kiskunud säält punased märgid ja linnid...

Vahepeäl jätkus lahing pritsimaja ees. Kuulda saades üldisest segadusest linnas, rahvuslaste pääletungimisest jaamale, postkontorile ja pritsimajale korraga — olid kihutanud endised veoautodega põgenejadki tagasi pritsimaja, kui oma keskkoha juurde, tuues kaasa veel mõne täidesaatva komitee liikme, punakaartlase ja Mehinigi, keda oli kohatud parajasti teel sinna.

Kohe kui jõuti lagedale turuplatsile, märgati pääletungijate halba seisukorda jõel. Ning et seda veelgi halvendada, käsutas Mehin salga autost välja haarama tulistajaid seljatagant. See läks korda. Valvepostidel seisnud rahvuslaste sõdurid olid kõikjal põgenenud — ainult kaugel linna kirdepoolsest kandist kuuldus taganejate üksikuid püssipauke — ning kui Mehini salk jõudis lõuna poolt sadamat ka jõele välja, oli Jalak oma juhivatega aetud sellisesse seisukorda, et tal ei jäänud üle muud, kui laskis lõpetada tulistamise, ning andis ära punakaartlastele relvad.

— Seina äärde... maha lasta niisugused... niisugused röövlid, vennatapjad! nõudsid ägenenud punakaartlased.

— Kuradi eesti mmõrtsukas! tõukas üks lätlane revolvrisk rusika Rõika nina alla, sihtis juba, olles valmis tapma, kui Mehin takistas ta tegu, seletades karmilt:

— Seltsimees, ärge saage ise mõrtsukaks... kohus tuleb... nüüd on nad meie vangid, olge mõistlik, seltsimees.

— Või kurradi mässajale ja meie varanduse põletajale eesti pursuille mõistlik... maha... maha tappa! märatses lätlane. Kuid kaaslastest sunnituna ta tõmbus siiski eemale, ning Rõigas veeti samasuguse sõjavangina pritsimaja ette, nagu terve salk.

Imelik oli see võitjate seisukord siiski: vangid unustati peaaegu omapääd, hakates kähku-kähku pilduma ja tassima majast mitmesuguseid kohvreid ja pampe uuesti paari ettesõitnud autosse.

Ukseesiseile ja lähemaile tänavanurkadele käsutati mitmemehelised tugevad valvesalgad, majas joosti ja käratseti läbisegi, vannuti ja jälle joosti — ning lõpuks jõuti isegi nii kaugemale, et sõjavangidele käratas ootamatult keegi punakaartlane:

— No mida's kurat teie vahite siin... käige jalust...

Siis mõni minut hiljem saadi vangide keskel teada, et jaam ja postkontor vallutatud nende salkade poolt ning et raekojale pandud lehvima kolmevärviline sini-must-valge lipp. See sigitas imeliku tunde — ning osavate põgenejatena kadusid mitmed meestest otsekohe sinnapoole, kus kolasisid paugud: neid ei jälgitudki. See töötas veel imelikumat.

Fr. Puusepp EESTI KEELE GRAMMATIKA koolidele

K.Ü. „Looduse“ kirjastus, Tartus, 1929.
288 lk. Hind brošeeritult 2 kr. 15 senti.

Autor, Tartu seminari eesti keele õpetaja, on koostanud selle raamatu algkooli 5. ja 6. õppeaastale ja keskkooli 1. ja 2. klassile. Samuti võiks see grammatika tarvitamist leida täienduskoolides ja iseõppijate käes.

Raamatusse on koondatud (erandina senistele grammatikatele) kõik koolis tarvisminevad alad: häälikuõpetus, sõnaõpetus, tuletuseõpetus, lauseõpetus, kirjamärkideõpetus; suurt tähelepanu on pööratud õigekirjaõpetusele; raamatu lõpul on kasulik võti ülesannete lahendamiseks ja sõnastik raamatus leiduva materjali jaoks.

Raamatukirjutaja ütleb olevat tarvitanud raamatu koostamisel keeleteaduslikku kirjandust ja kõiki seniilmunud eesti keele grammatikaid; keeleliselt on käidud „Õigekeelsuse sõnaraamatu“ 2. trüki järele; käsikirja on korrigeerinud Tartu ülikooli lektor J. V. Veski.

Aine käsitusmeetod on induktiivne, s. o. näidete varal jõutakse kokkuvõteteni ja reegliteni.

Eeltoodust selgub, et on võetud arvesse kõik asjaolud, et saada rahuldavat kooligrammatikat.

Kuidas on lugu algkooliga, selle kohta ei julge ma otsustavat sõna öelda, kuid keskkoolile oli igatahes vaja sellist grammatikat, kuhu oleks koondatud terve keskkooli grammatika-kursus. Seni tuli kursus kokku lappida 3—4 raamatu järgi, mispuhul ei olnud võimalik õpilasele kätte anda õpperaamatut. Saab ju õpilane läbi ka raamatuta, kuid õpetuse jõutamiseks ja hõlbustuseks on õpperaamat igatahes soovitav. Fr. Puusepa raamatu materjali on just paras jagu ja seda jätkub kaheks aastaks, mispärast ei ole raamatu hind ka sugugi kallis.

Mis teeb Fr. Puusepa raamatu paremaks senistest grammatikatest, on asjaolu, et see on koostatud vilunud pedagoogi, tegeliku keeleõpetaja poolt; raamatust hoovab vastu kodune, tegeliku keeleõpetuse hing: näitlikkus, selgejoonelisus, lihtsus paistab igalt leheküljelt; rikkalik näidete tagavara hõlbustab aine käsitlemist; definitsioonid, reeglid ei kannu teadusliku keerulisuse ilmet; ei ole upatud ka detailide rägasse; pole niivõrt kirjut erisriiftidega mänglemist, nagu see on mõnes teises samalaadses keeleõpetuse-raamatus.

Arusaadav, et sellegi raamatu puhul, kui tungida peensustesse, jäävad raamatu kasutajal omad individuaalsed soovid ja eriarvamused üksikute paragrahvide kohta, kuid need ei tumesta raamatu üldist ilmet.

Kokkuvõttes peab konstateerima, et Fr. Puusepa „Eesti keele grammatika“ on kõige sobivam õpperaamat praegu olemasolevate hulgas keskkooli keeleõpetusekursuse läbivõtmiseks.

Aug. Raud. „Postimees“.

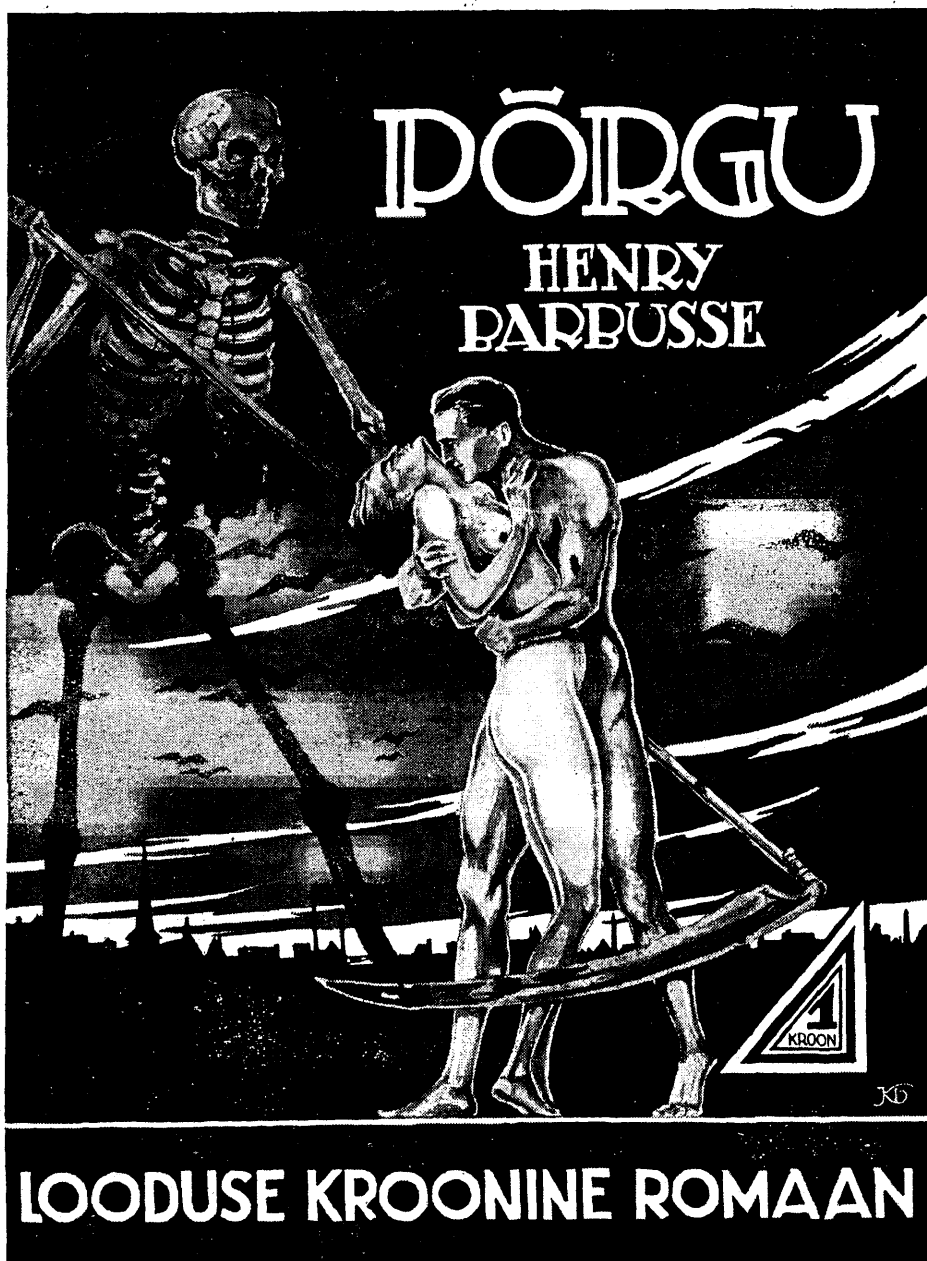
Nr. 11

1929

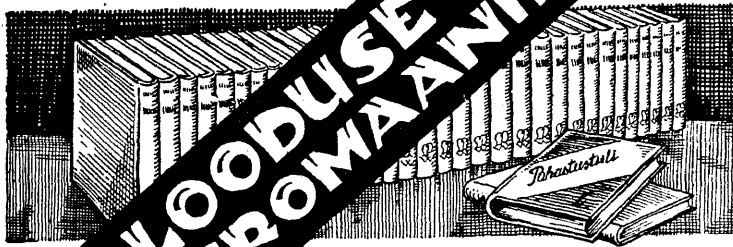

Nr. 11

„Põrgu“ on maailmakirjanduse masendavamaid tooteid. Nii ainekäsituselt kui esteetiliselt hoolimatuselt ületab see teos kõik, mis naturalistlik kool kunagi on pakkunud. Lugeja tundeid alatasta valusalt veristava teose olemasolu õigustuseks on autoris piinavalt kääriv ja väljapääsu otsiv kõlblise töö taotlus.

VÕISTLUSROMAANID

AUGUST KIRSTMÄGI PUHASTUSTULI

I auhind. Hind broš. 7 kr. 50 s., iluköites 8 kr. 50 s.
„Puhastustule“ suurimaks vooruseks on ta haruldaselt sorav jutustamisviis ja kujurikkus. Näib, et kirjaniku aine kui ka ümbruskond on õige lähedane... H. V., „Vaba Maa“ nr. 252, 1929.

RUDOLF SİRGE RAHU! LEIDA! MAAD!

II auhind. I köide, broš. 6 kr., iluköites 7 kr. II köide, broš. 6 kr., iluköites 7 kr.
„Rahu! Leida! Maad!“ on kardetavaks võistlejaks Jakobsoni „Vaeste-paluste alevile“. Sirge on suure hoolega kogunud materjale üksikute alevi kekkonnas sündinud ajaloolistel sündmuste kohta. Alb. K., „Päevaleht“ nr. 270, 1929.

RICHARD JANNO METSMEES

II auhind. Hind broš. 4 kr. 80 s., iluköites 5 kr. 80 s.

Kõverpeegel, milles R. Janno on näinud hõlmuklisimust ja sellest huvitatud inimesi, on oma dimensioonides õieti loetatud. Romaan köidistab tänapäeva elu varjukülgi kõige õrnamatelt kohtadelt.

H. V., „Vaba Maa“ nr. 247, 1929.

EDGAR SAKS KODUTU

III auhind. Hind broš. 5 kr., iluköites 6 kr.

Vananeva ja endassetõmbunud talutütro eitraagika. Jutustatud tagasihoidlikkude, lihtsate, väga usutavate abinõudega.

Alb. K., „Päevaleht“ nr. 270, 1929.

„Kodutu“ on loetav ja teatud rahuldustundega võid panna raamatu käest.

H. V., „Vaba Maa“ nr. 247, 1929.

ERNST KRUSTEN MINE VIRU JAHIL

III auhind. Hind broš. 5 kr., iluköites 6 kr.

Teos omaaegsetest suhkardamistest Venemaalt kui ka meie oma langeva ristokraafia käest tulevate antikvaarsete meega. Mängeldaja tüüp on kujutatud Balzac'lise jõurikkuse ja energilisusega.

Alb. K., „Päevaleht“ nr. 270, 1929.

Gerhard Rägo

MATEMAATIKA TÕÖRAAMAT KOOLIDELE.

(Järg „Kasvatuses“ nr. 6 ilmunud arvustisest.)

Fusioon on tugev, nagu see juba varem tähendatud, ka aritmeetikaga, alates arvutamise tehnikaga ja lõpetades arvteoreetiliste uurimis- tega. Konkreetsete arvudega arvutamisele on pühendatud tekstiülesannetes

I osas 943-st probleemist 544, s. o. 59 %

II „ 866-st „ 295, s. o. 33 %,

peale selle, mis esineb tekstiga ülesandeis. Viimaste hulgas leidub ülesandeid arvteoreetilisele ainele

I osas 67 ülesannet, s. o. 11 %

II „ 54 „ s. o. 13 %.

Arvrida, arvude struktuur, tehete toimetamine, resultaate hindamine ja tehete kontrollimise viisid ning võimalused, suuruste järjestamine — kõik see leiab vahelduvat ja korduvat käsitlemist, võimaldades seega arvuvalla koduseks tegemist. Igauks, kes tunneb meie keskkooli-õpilast, teab, et temal sel alal on suur lünk. Rägo raamatu püie täita viimast on väga tervitatav. Selgitust antakse ligikaudse ja kiirarvutamise mitmesuguste võtete kohta ja pakutakse võimalust neid harjutada. Saavutatakse arvutamise seaduste täielik teadvustamine. Ka andmete ja arvutamise korraldamisele pühendatakse palju tähelepanu, millest kõneleb hulk valmis, poolvalmis ja täitmiseks esitatud tabelleid. Ka arvutamise astmikkuude abil ei jää kõrvale. Side matemaatika ja teiste teaduste ja tegevusalade vahel on arvustatavais raamatuis suur. Nii leiame tekstiga ülesannete hulgas teemasid:

	I osas	II osas
Loodusteadusest		
(füüs., keemia, bioloogia, geogr., tehnika)	16%	13%
Majandusaladelt		
(ost-müük, tariifid, intres- sid, % %, kalkultatsioonid, eelarved)	22%	15%
Mitmesugustelt aladelt		
(ajaloolised ja säärased, mis ei mahu teistesse rühmadesse)	16%	13%

Ülesannete teemade valik on väga mitmekesine, leksikon lai. See asjaolu on võib-olla tülikas õpetajale (tuleb anda palju lisaseletusi), kuid väga kasulik õpilasele. Palju ülesandeid pakuvad puhtpraktilisi teadmeid (näit. mitmesugused tariifid ja statistilised andmed), mis väärksid isegi kogumist õpilase poolt erilisse vihku (vademecum), sest nad võivad leida sagedat rakendust tegelikus, ka koduses elus. Siin on mõeldud kõige pealt raamatus hulgana leiduvad mitmesugused praktilised „eeskirjad“ sõnalises ja matemaatilises kirjas: vt. näit. XXXII 12, 16. Ka

„vanad“ mõõdud pole unustatud (naelad-puudad, jalad-süllad). Kõik küsimused on käsiteldud nõnda, et alguses on rida ülesandeid, mille eesmärk on viia õpilast mõne sideme (valemi) avastamisele, mis siis leiab rakendust hiljem. Oskuste puhtmeaaniliste harjutamise võimalused on võrdlemisi väikesed, kuid selle eest toimub omandamine raamatu najal täiesti teadlikult, mis peaks lõppude lõpuks tagama kindlat käsitlemisoskust. Sealjuures teksti teemade mitmekesine valik loob igale matemaatilisele sidemele palju assotsiatsioone, mis raskendab ununemist. Kuivõrt see asjaolu hõlbustab matemaatilise sideme leidmisel nii tarvilikku abstraktsiooni tegevust, on raske öelda. Arvan, et ta ka sellele aitab kaasa. Ülesannetekogude arvustamisel on viisiks hinnata ka ülesannete „elulisust“, kusjuures ikka tumedaks jääb, mis viimase all mõeldakse. Kui pidada elulisteks neid ülesandeid, mis sisult lähedad tegelikule elule ja tema vajadustele, siis leidub sääraseid Rägo raamatuis väga palju. Kui aga näha elulisust ainult ülesandeis, mis suudavad kõita õpilase huvi ja tähelepanu, siis tahaks uskuda, et ka sääraseid leidub palju. Viimast tüüpi eluliste ülesannete hulk oleneb aga rohkem nende serveerimise viisist õpetaja poolt tunnis, kui raamatu autorist: ka põnevaid romaane mõistetakse teha igavaks.

Elulised vähemalt ühes mõttes on Rägo raamatud juba vastuste puudumise tõttu: elu poolt seatavatel ülesannetel pole iialgi „vastust“ olemas; ka areneb siis, kui lahendada olevaid ülesandeid, püie ja osavus oma samme ise kontrollida, kasvab usk enesesse.

Matemaatika tööraamatute ülesanded ei nõua mitte ainult mehaanilist tööd, vaid, jäädes peaaegu erandita õpilase võimete piirkonda, nõuavad ja ergutavad ikka ka mõtlemist. Mõned ülesanded nõuavad osalt või ainult sõnalist kirjeldust-selgitust-vastust (näit. XX—1, 2, 3). Arvestades asja raskust ja meie õpilaste saamatust matemaatiliste mõtete sõnastamises, tuleb pidada neid ülesandeid väga tarvilisteks. Seaduste ja juhuslikkude sidemete sõnastamise vajadus kõrvaldab formaal-dogmaatilise käsitlemise ja mehaanilise, s. o. viljatu omandamise hädaohu. Leidub ka ülesandeid, mille resultaadiks on väide „lahendada võimatu“ (näit. XXIV. — 19, 20); neid võiks olla rohkemgi.

Esinevad ja leiavad konkreetset selgitamist ja korduvat käsitlemist mõisted, mille harimine peaks olema matemaatika ülesandeid, kuid mille tutvus puudub ka vanemate klasside õpilasil ja mõnikord ka... õpetajail, näiteks absoluutne ja relatiivne mõõtmisviga, hälbed ja teised statistilised mõisted.

Matemaatikas nii tähtis ja mõttelt iseloomulik täielik induktsioon leiab tähelepanu raamatu I osa algusest peale.

Matemaatilise silmapiiri laienemine toimub alaliselt, kuid ilma hüpeteta, ettevaatlikult. Näit. arvu ruut ja kuup (kolmest kõrgemat astme- näitajat I osas ei olegi) esinevad alles VI

harjutises, s. o. umbes 15. õppetunnil. Alles raamatu II osas ilmuvad abstraktsemad ülesanded, keerulisemad uurimised. Seal on ka rohkem arvteoreetilise sisuga ja abstraktsete arvudega tekstülesandeid: seal on neid 32%, kuna I osas ainult 19%. Alles II osa 11. leheküljel on vaja midagi tõe sta da. Terve XXXI harjutis 28 ülesandega ehk 45 üksikprobleemiga on pühendatud arvteoreetilistele küsimustele. Selle harjutise läbitöötamine (ja korduv!) peaks täitma tolle tühja koha, mis sel alal on meie õpilasi: nad ei tunne arve. Algkool on vist õpilase noore ea tõttu, võib-olla aga ka meetoodiliselt, võimetu siin abiks olema, gümnaasium aga on senini piirdunud nurisemisega.

Igas harjutises leidub ühelaadilisi ülesandeid — klassi ja koduseks tööks, esimeste hulgas palju sääraseid (näit. XIII—1), mis peidavad eneses õpetajale meetoodilisi juhatusi.

Ettekirjutisi, juhatusi, näpunäiteid on palju, kuid igas ülesandes on midagi ka iseseisvaks tööks; isetegevusele (nii õpetaja kui õpilase) on küllalt ruumi ja võimalusi. Pea iga harjutis pakub võimalust varemkäsiteldu kordamiseks, puudutades sama ainet teises andmete kombinatsioonis ja teiselt vaatekohalt.

Kui kõrvutada raamatute sisu praegumaksva kava nõudmistega, siis selgub, et mõlemad raamatuosad koos pakuvad täielist võimalust töötada läbi keskkooli kahe esimese klassi kava. Kuid raamatu I osa üksi ei käsitle kõiki I kl. kava küsimusi; mõned neist, nagu summa ja vahe kuup ja murrud on mahutatud II ossa, „hulklige“ üldse ei esine iseseisva mõistena, polünoomidega toimetatakse ainult liitmist ja lahutamist, kuna korrutamine ja jagamine leidub II osas. Sealjuures peab tähendama, et ka pakutavas ulatuses jõuab läbi töötada õppematerjali tarvitusel oleva ajaga ainult pinevalt töötades, sest terve materjal vajaks 90—100 õppetundi, kuna neid tegelikult on umbes 70. Teise osa korralik läbitöötamine ei tohiks sünnitada raskusi.

Hariduseministeeriumi poolt tarvitamiseks lubatud MOK'i kavale vastab ta täiesti.

Mõeldav on mitmesugune raamatu tarvitamine: kas pidev, s. o. leheküljelt leheküljele, mis oleks kõige õigem, sest raamat on meetoodiliselt hästi läbi mõeldud, või hüplev (kord siit, kord sealt), näit. harjutised IX ja X võiksid tulla käsitlusele rööbiti I peatüki harjutistega. Hulk üksikküsimusi ühes ülesandes (näit. XVI—6) võimaldab tööjaotust läbi viia (ühed teevad üht, teised teist).

Mis puutub raamatute välismusse, siis seisavad nad väljaspool arvustust selles suhtes: keel on selge ja täppis, trükk korralik (leidsin ainult 2 trükiviga — ? pro „“ lhk. 60 ja „“ pro ? lhk. 91, II osas), paber hea...

Rägo „Matemaatika tööraamat“ I ja II väärivad soovitusi. Nende tarvituselevõtmine gümnaasiumi I ja II klassis võiks tähendada uue ajajärgu algust meie matemaatika õpetamises.

J. Grüntal.

Dr. I. Manninen

Soome sugu rahvaste etnograafia

334 lk., 324 joon. + kaart. Hind 12 kr.

K.-Ü. „Loodus“, Tartus 1929.

Käesoleva aasta suvel ilmus E. R. Muuseumi endise juhataja dr. I. Mannineni sulest teos, mille järele eesti keeles juba pikemat aega tunti vajadust. Rahvateadus (= etnograafia) oli meil Eestis hiljutiseni, rikkalikku-dele muuseumikogudele vaatamata, nii teadusena kui ka populaarteadusena õieti veel suuremal määral algastmes kui muud rahvuslikud teadused. Viimasel ajal on siiski E. R. Muuseumis alustatud sellekohased uurimistööd dr. I. Mannineni omaaegse juhatusel all ja veel enam tema isikliku tööviljana andnud kaunis tähelepandava põhja Eesti etnograafiale.

Teos „Soome sugu rahvaste etnograafia“ käsitleb kõikide soome sugu rahvaste, ka Venemaal elavate kaugemate hõimlaste ainelist vanavara. Seni puudus vastav töö eesti keeles täiesti. Prof. M. J. Eiseni „Eestlaste sugu“ (teine täiendatud trükk Tallinnas 1922) käsitleb soome sugu rahvaid enam ajaloolis-kirjeldavalt seisukohalt, kuid ka säärasena on töö praegu juba tunduvalt vananenud ega leidu selles kahjuks illustratsioone, mis rahvateaduslikus töös on olulise tähendusega.

Soome keeles on sugurahvaste etnograafia peale käsiraamatute („Tietosanakirja“, „Suomen suku“) käsitlemist leidnud T. I. Itkoneni töös: „Suomensukuisset kansat“, Helsingi 1921. Mainitud teost, mida ka meil seni, eestikeelse puudumisel, üldiselt tarvitati, ei või siiski pidada rahuldavaks; oma üldise kokkusurutuse juures on selles suhteliselt vähe leidnud tähelepanu just aineiline vanavara.

Kuna ka muis keelis allakirjutatuna teada pole seni ilmunud kokkuvõtet soome sugu rahvaste etnograafiast, osutub dr. I. Mannineni kõnesolev töö ka üldise rahvateaduse seisukohalt tervitatavaks uudistuseks. Kuuldavasti ilmubki see peale eestikeelse veel soome ja saksa keeles.

Dr. I. Manninen on oma teose, mille aluseks on olnud Tartu ülikoolis peetud loengud, koostanud põhjalikult ja ülesseatud kava piirides ülevaatlikult. Töös on avaldatud rohkesti uut ainetikku. Aine on autori poolt, silmas pidades teadusliku käsiraamatu (= etnograafia õpperaamatu) nõudeid, käsiteldud võrdlemisi üksikasjalikult, kuid on samal ajal kergestiloetav ja tohiks pakkuda huvi ka laiemale ringkonnile.

Töö ulatuse suhtes on autor, nagu ta seda mainib ka ise eessõnas, piirdunud peaaegu ainult ainelise vanavaraga, mis nii meetoodiliselt kui kirjeldava ainetiku rõhkuse seisukohalt paistab olevat küllalt põhjendatud. Siiski on primitiivseis kultuures harilikult aineiline ja vaimline vanavara, riietus, elamud, tulundus ja siia igapäevase elu kaudu liituvad kombad ja pruugid

niivõrt lähedalt seotud üksteisega, vahel üks-ühest sündivad, et nende eraldamine annab meile, autorist olenemata, kirjeldatud kultuurist sageli nagu pisut pooliku ja väheplastilise pildi. Eriti on see vahest maksev laiema lugejaskonna seisukohalt. Nähtavasti pole ka lugepeatud autor ise siiski võinud leppida rahvakommete täieliku kõrvalejätmisega, vaid on üksikuid neist mõnede sugurahvaste juures käsitanud, mis teeb teose selles osas kahjuks veidi ebahütlaseks ja katkendiliseks...

...Töös leiduva mõne vähemolulise eksi-tuse ja keelilise ebajärjekindluse juures ei ole vahest põhjust käesolevas retsensioonis üksik-asjalikumalt peatuda.

Eespool kõne all olnud märkmeist olene-mata on dr. I. Mannineni töö, nagu ka juba eelnevas mainitud, nii üldse kui ka eesti etno-graafilise kirjanduse seisukohalt väärtuslik ja asjatundlik uudisteos. Rohkearvulised head üles-võtted ja joonised ning trükitehniline korralikkus annavad teosele väliselt solliidi ning meeldiva mulje...

E. Laid.

„Päevaleht“ nr. 302, 7. XI 1929.

LOODUSE KROONINE ROMAAN

Nr. 9.

Anatole France: THAIS.

Prantsuse keelest tõlkinud M. Sillaots.

Hind 1 kroon.

Niluse kõrves savionnis elav vaga üksik-lane Paphnutsius saab läkituse, et ta peab mine-ma Aleksandriasse ristiusku pöörama kuulust lõ-bunaist Thais'i. Paphnutsius täidab läkituse, toob Thais'i ristiusu hõlma, kuid langeb sealjuures ise patu kiusatusse, hakates armastama Thais'i. Ta piinab end lihasuretamisega, asub samba otsa suurima askeedi kombel elama, kuid kiusatus on pühamehele liiga suur, et sellest võitu saada. Ning lõbunaise paturoojusest päästetud hinge eest peab hukkuma pühaku hing. See on lunas-tushind.

Teos on jutustatud Anatole France'ile omase kerge, selge ja kujuka stiiliga. Selle peatunnus on äärmine lihtsus, mis laseb paista nagu polekski siin stiili kui niisugust, mis aga just ongi stiili kõrgeim aste. Mida lihtsam, seda otstarbe-kohasem ja ühtlasi ka stiilsem. Lopsakama stiili harrastajatele see tundub küll vahest kohati kuiva-võitu, abstraktne ja raamatulik, kuid oma laadis on see täiuslik ja äärmiselt kultiveeritud.

France'i „Thais'i“ kannab usuvastasuse idee. Vagadus viiakse siin absurdini, naeru-väärsuseni. Mitte valevagadus, vaid tõelises vagaduses endas peituvat selle vastumürgid. Mida enam Paphnutsius enda liha piinab, sure-tab ja paastub, seda suuremaks kasvab ta hinges kiusatus ja kahtlus. Paphnutsius läks ja pääs-tis Thais'i küll jumalale, kuid see oli vaga mehe suurim enesepettus ja uskliku pimedus — tõeli-

selt oli ta toonud Thais'i patusest ja eluhimulisest Aleksandriast kõrbe ainult iseendale. Ning kõi-kide paastumiste ja lihasuretamise järel jääb Paphnutsiuse hinge suur tühjus. Paphnutsius on elanud nagu mingit eksi- ja varjuelu. Ta ei ole käinud õiget rada. Kuid milline on siis õige rada? Kuid kumbki — ei patu ega puhtuse tee pole õige. Õiget teed ei olegi. Kogu elu on ainult suur ek-situs, suur arusaamatus hea ja kurja vahel.

Anatole France'i mõtte- ja paradoksideküllus ehib iga selle raamatu lehekülge. Iga ironilises valgusesse seatud aforismi taga võime aimata rohkem kui seal öeldud. Iga tõde saab kahe-poolse valguse. Seepärast — ärgem uskugem mingisuguseid tõdesid — nähkem neist kauge-male, kahelgem suurimaški tões...

Paphnutsiusele, kes ei ole orjanud lihahimu, vaid elanud kõige valjemat ja vähenõudlikumat üksiklase elu, kuid kelle jumal siiski hüljanud ta kahtluste pärast, sellele Paphnutsiusele pihub abt Zozima:

„Enne kui mungaks sain, elasin maailmalaste seas jäledat elu. Madaura's, oma lõbunaistest kuulsas linnas, otsisin iga liiki armastust. Iga öösi sõin noorte ulaelu elajate ja flöödimängijana seltskonnas ja viisin koju kaasa selle, kes mulle kõige enam meeldis. Sinusugune pühak ei oskaks ial kujutella, kui kaugele mind viis mu ihade määratus. Jätkub kui sulle ütlen, et see ei säästnud auväärt naiti ega nunnit ja väljendus rohkeis abielurikkumistes ning pühaduse teotami-ses. Arritasin viinaga oma meelte kirglikkust ja õigusega peeti mind Madaura suurimaks jooma-riks. Ometi olin kristlane ja hoidsin alal oma eksimustes usu ristilöödud Jeesusesse. Kui oma varad olin ulaeluga raisanud, siis tundsin juba vaesuse esimesi puudutusi, nähes oma tüsedamat lõbudekaaslast ruttu hävivat hirmsa tõve mõjul. Tema põlved ei kannud teda enam, tema rahutud käed keeldusid teda teenimast, tema tuhmunud silmad sulgenesid. Tema kurgust tuli üksnes koledaid mõirgamisi. Tema vaim, kaaluvam kui ta ihu, uinus. Sest karistuseks selle eest, et ta oli elanud nagu loomad, muutis Jumal ta loo-maks. Mu varanduse kaotus oli mulle juba pääst-vaid mõtteid sisendanud, kuid mu sõbra eeskujul oli veel väärtuslikum; see avaldas mu südamele sellist mõju, et ma maailmalaste seast lahkusin ja kõrbe taandusin. Juba kakskümmend aastat maitsen seal rahu, mida miski pole seganud. — Mu päevad on täis rõõmu ja mu ööd unenägu-deta ja ma usun, et Issanda arm on minus, sest et ma keset kõige hirmsamaid patte alati loo-tuse alles hoidsin.“

Neid sõnu kuuldes tõstis Paphnutsius silmad taeva poole ja pomises:

„Issand, seda nii paljude roimadega rüve-tatud inimest, seda abielurikkujat, seda pühaduse teotajat vaatad sa heldusega, ja pöördud minust, kes alati su käske olen täitnud! Kui tume on su õiglus, mu Jumal! ja kui arusaamatud on su teed!“

A. K.

„Päevaleht“ nr. 302, 7. XI 1929.

Katkend 1929. a. võistlusel

• III auhinnaga kroonitud romaanist

MINEVIKU JAHIL

Varangu, tulnud välja Veskimeistri juurest, pani oma maali hoolimatult nurka ja hakkas valmistuma Saisel ja Ko tulekuks.

Kõige esmalt ta tõi, et kinnitada oma hotellis öeldud valet Stokholmi reisust, tuppa paar laudkasti, millised täitis pooleldi pakklaastudega. Siis ladus ta neisse mõned hõbeasjad, pakkis nahkse käsikohvri täis kristallesemeid ja tõstis selle võimalikult nähtavale kohale, muretsedes kõigiti, et sisseastujad saaksid mulje, nagu oleks toas kõige kibedam pakkimine.

Pool tundi pärast kojutulekut, kui ta oli maha võtnud Nikolai I aegseid keiserlikke seinataldrikuid, koputati. Lootes, et tulevad välismaalased, ta ruttas avama.

„Sina!“ hüüdis ta pahaselt ja kortsutas kulme, kui Veskimeister, mängi rullikeeratud paber käes, sisse tuli. Tulla selleks ajaks, mil Varangul seisis ees mingi müük, tähendas kõige suuremat sallimatust enesele tõmmata.

„Siin on see,“ ütles Veskimeister, „selle pildi mask, mille unustasite kaasa võtmast.“

Ta rullis lahti õhukese papi, millele oli maalitud mingi maastik, meelegeitlik käperdis, täis värvide kisa ja vormide lonkamist. See oli Veskimeistri töö, mille eest Varangu võlgnes talle kolmkümmend krooni.

„Ma juba unustasin oma idee,“ ütles Varangu. „See ei ole halb, see asitõendus, mis mängib müügi juures suurt rolli.“

„Kas valmistate kuhugi sõitma?“ küsis Veskimeister, nähes toas pakklaastudega täidetud kaste. Kuigi Varangule meeldis see, et ta ettevalmistused äratasid soovitud mulje, ütles ta siiski pahaselt, seistes nagu tulistel sütel:

„Ei, lähen kohe puhkama — minu abikaasa on pisut haiglane.“

Ta ruttas kärmete sammudega mööda tuba. Oletades, et ostjad võivad tulla iga silmapilk, ta soovis kunstniku võimalikult peatset lahkumist, mille kiirustamiseks ta hüüdis naisele läbi ukse midagi arusaamatut hilisest ajast.

„Ah!“ tuli talle siis midagi meelde. Arvates juba kuulvat lähenemas mööda õist Lubjakivi tänavat mootorikäiku, ta ütles, kätt tasku pistes: „Härra Veskimeister, kui palju ma teile võlgnen?“

Kuid vaevalt oli ta lõpetanud lause, kui auto, peatudes just ukse ees, hakkas pasundama.

„Eemalduge,“ hüüdis ta Veskimeistrile, „kuhugi tahamale!“

Siis sööstis ta uksest välja ja valgustas koda, kuhu samal hetkel astus pikk inglane ja isand Saisel, naeratleva näoga miljonär, kellele järgnes silmapilgukohaselt ülendatud noor Frenski.

„Suure vaevaga sain vanamehe välja,“ ütles ta Varangule mööda minnes. „Nüüd püüdke aga võimalikult rutemini kõike näidata, meil on vähe aega.“

Ta ruttas avama väikese toa ust, kuid ei jõudnud omalt poolt veel millelegi juhtida ostjate tähelepanu, kui Saisel, märgates kommunistliku Vene propagandataldrikuid, millised Varangu oli jätnud võtmata seinalt, küsis talt isalikult naeratades nende hinda.

„Võin teha need kaksikümmend krooni tükk,“ ütles Varangu. „Tõlkige, et see on keiserlik portselan kommunistlike embleemidega.“

Varangu võttis ühe neist, mille põhjal oli imajinistlik maal hammasratastest, suitsevatest korstnatest, raamatutest, kirvestest ja haamritest, mis olid ristitatud sirpidega.

Ta näitas selle tagapõhja, kus oli kustutatud keiserlik mark, kuna Ajutise Valitsuse margist oli jäänud nähtavale ainult aastaarv „1917“.

„See on üks iseloomulisemaid,“ ütles ta, „neid ei valmistata rohkem ja neid on lastud välja ainult mõned üksikud.“

Kuid õnnetuseks sellele ajaloolisele taldrikule sai saatuslikuks lööklause, mis oli maalitud hiiglatähtedega ümber servade: „Mõistus ei kanna vägivaldat.“

Niipea kui Frenski tõlkis selle Saiselile, pöördus inglane põlgavalt selja, vaadates toas kõike ülalt alla, otseku kiirtes end millegiga määrada, kuna Frenski, hõõrudes käsi ja vaadates Varangule, naeris südamlilikult.

„See ei meeldi neile,“ ütles tõlk, „näidake midagi inimlikumat.“

Nagu Varangule varsti selgus, vajas isand Saisel kiiret ja täpsat vastust, et tema huvi asjade vastu hoiduks alal. Ta armastas osta valimata, hulgakaupa, milline asjaolu hämmastas Varangut, kes polnud harjunud nägema, et ostja nii külmalt suhtus ostetavasse esemesse. Ta kogus terve hulga igasuguseid esemeid kokku, loendas need ja küsis naeratlevalt:

„Mis maksab?“

Hinnast, mis öeldi talle, ta kauples ikka poole maha ja kui Varangu poleks küsinud kolme- kuni neljakordselt ette, poleks tal võimaldunud kõige väiksematki asjakest müüa. Asjaohul, et tal ei tarvitsenud arvestada üksikasjaliselt ega õiglaselt, oli veel see paremus, et see ei nõudnud temalt sel määral mõtlemist kui häbematust, mis võimaldab ikka nobedamaid vastuseid.

Härra Saisel, ladunud jälle hunnikusse hulga esemeid: ühe malahiitpaberipressi, kaks merivaigust piipu, kolm elevantiluust, kullaga ilustatud jaapani lehvikut, mis olid otse haruldased; ühe kamee, ühe veneetsia lõhnaõlipudeli ja ühe vana eesti sõle, — ladunud need asjad hunnikusse, ta võttis maha kübara ja pühkides higi läikivalt pälaelt, mis näis naeratlevat niisama õnnelikult kui ta nägu, küsis:

„Mis maksab?“

„Kaheksasada krooni,“ vastas Varangu mõtlemata.

„Ta pakub nelisada,“ tõlkis Frenski, „kuid jätke viiesajaga, see on tähtis selleks, et teda hasarti viia.“

Katkend

1929. a. võistlusel

III auhinnaga kroonitud romaanist

K O D U T U

Alma võidab oma kõhklemised. Ainus õige lahendus on selles, et ta sündinust isale ja venelane otsekohe teatab.

Ta leiab nad tagakambrist paki tšekkide kalal vaidlemas.

Kui uks liigahtub, viskab Aleks kärmesti oma nokaga mütsi paberihunnikule.

„Ega ma ei sega?“

„Ei!“

Millegi pärast äratab Alma kindel ülesastumine mõlemates meestes võõrastustunde. Tekitab ärevuse tundmatu eeloleva ees.

„On hää, et kohtan teid mõlemaid. Pean ütleva, et...“

Isa ja poeg kuulavad kangestunutena.

„...linnas käies alustasin protsessi palga pärast. Varsti saate kohtukutse. Summa on nelisada kaheksakümmend tuhat...“

„Oled sa hull!“ kriiskab vend. Ja enne kui isa arugi saab, haarab Aleks ühe käega õe õlast, teisega juustest, ja põlvega tagant lükates ning mõne rusikahoobiga aidates tõukab ta Alma eesttappa.

Alma kukub kangastelgedele ja jääbki sinna kummarusi lebama.

Eeskoja ja toa uktsel seisavad naaber-pere-mees ja Miina.

„No-noh!“ murahtab suure kõhu ning punsunud, punase näoga Puiatu Peeter. „Kes kurat siin inimesi peksab?“ Ja avab tagumise kambri ukse.

„Ma nägin, siit toast visati üks naisterahvas välja, nii et pikali kukkus...“

Toasolijad on keeletud. Andres vaatab etteheitvalt Aleksi otsa ja Aleks vilksti tagasi.

„Ei midagi... Kõõrutas siin ning segas tööd... ja ma... lükkasin teise ukse vahelt välja,“ kogeleb Aleks.

„Ei, see polnud lükkamine — see oli löömine. Ka Miina nägi päält. Nii viisi juba perekonnas teineteist ei lükata.“ Seepäele Peeter lahkub.

Kui lahkujat sammude kaja kostub juba õuelt, sõnab isa etteheitvalt: „Kas ma sulle kurdile küllalt pole õelnud — ära räuska ega peksa. Vaat, kui nüüd kaebak kohtusse — jälle tuhanded trahvi, või pannakse veel pokri õepexmise eest. Kus see häbi! Minu noorpõlves seesugust asja küll ei juhtunud. Praeguse aja inimesed on metsikud ja tigidad!“

Samal ajal pakib Alma palavikulise kiirusega oma asju. Tarvilisemad rõivad topib vits-test punutud reisukorvi; ülejäänud osa asetab aga suurde rautatud kasti ning lukustab selle.

Ehk ta küll nuuksumisega püüab võidelda, on see siiski niivõrt päälletükkiv, et vaevalt saab

hingata, kuna loomulikult rääkida tal poleks üldse võimalik.

Möödub vaevalt veerand tundi päale pakkimist, kui ta kirjutab sedelile suurte, segaste tähtedega: „Saadan sellele kastile ühe inimese järele. Andke kätte. Alma.“

Veel on hulk aega omnibuse tulekuni, kuid läbi aknaavause puutub Andresele teel tuikudes rasket korvi kandev tütar silma.

„Vaata, poiss, sinna teekäänakule! Alma või? Sul teravamad silmad.“

„Alma neh!“

„Ära läheb! Näe, suur korv teisel kaasas.“

„Hull ikka hull,“ vastab Aleks välispidi rahulikult, hinges aga näeb õe lahkumises umbes samast pälti, kui läheneks rahehoog valmivale viljale.

Vaimlise töö tingimused Nõukogude Venes.

Rahvakomissaride nõukogu ülesandel kujundati Moskvas nimekamaist kirjanikest komisjon, et välja töötada miinimum-honorari määra kirjandusliikude teoste eest.

Uute määrade järele makstakse kriitiliste, publitsistlikkude ja bibliograafiliste tööde eest vähemalt üheksakümmend kuldrubla trükipoogna eest; ilukirjandusliku proosa eest vähemalt sada kuldrubla ja tõlgete eest kolmkümmend viis kuni viiskümmend kuldrubla, (sedamööda, kas nad palju parandusi nõuavad või mitte). Ajakirjades ilmuvate luuletiste eest, peab saama vähemalt viiskümmend kuldkopikat rea pealt.

Ka esimese trüki suurus määrati kindlaks: ilukirjanduslikku proosateost vähemalt 5 viis tuhat eksemplari (ilmumisel rahvaväljaandes 2 kakskümmend viis tuhat), lavateoseid 3 kolm tuhat, lastekirjandust 2 kümme tuhat ning kihutus- ja muud massikirjandust 2 kolmkümmend tuhat eksemplari.

Iga järgneva trüki eest on kirjanikul õigus saada vähemalt kuuskümmend protsenti alg-honorarist.

Need määrused kahtlemata suudavad kaasa aidata vene kirjanikkude elamisolude stabiliseerumisele, sest Nõukogude maal ei ole kirjaniku elukutse mitte vaba vaid teda arvestatakse vabrikutööstistega ühte liiki. Juba mitme aasta eest on Nõukogude valitsus teise määrusega kirjanikkude töötingimusi parandanud, andes neile õiguse omaette toa ja kirjutuslaua peale, mis on võrratuks soodustiseks, kui arvestada hirmust korterikriisi Nõukogude Venes. Muidugi kaotavad aga vaesed Apollo jüngrid kõik need soodustised, niipea kui nende sulded veidigi vääratuvad. Selline saatuse tabanud tuntud vene kirjanikku Pilnjak'i, kelle äsjailmunud romaan „Punane puru“, Nõukogude tsensorite ja arvustajate poolt on tunnistanud ketserlikuks ja kontrerevolutsiooniliseks, mille tagajärjel Pilnjak heideti välja kirjanikkude liidust, kusjuures ta kaotas ka kõik kirjanikele määratud soodustised.

Värske kirjandus igaühele kättesaadavaks.

Kurdetakse, et raamatud olevat kallid ja selle tõttu nende ostmine tihti üle jõu käiv. Pealegi leidub palju isikuid, kes pole huvitatud niivõrt raamatute omandamisest, kui just võimaluse leidmisest neid lugeda. Meie raamatukogud — eriti maal — ei suuda praegu kaugeltki rahuldada lugejate soove: raamatute muretsemine kannab enam-vähem juhuslikku ilmet, ja kui hangitaksegi mõnest uuest raamatust 1 või 2 eksemplari, siis kulub ikkagi mitu kuud või koguni aastaid enne kui kõik soovijad saavad võimaluse seda lugeda. Seks ajaks on aga täiesti kaotsi läinud uudsususe moment.

Nüüd tahab K./Ü. „Looduse“ raamatusõpradele vastu tulla uue üritusega — laenuraamatukoguga, mille aluseks on 1929. a. võistlusromaanid (Puhastustuli, Metsmees, Rahu! Leiba! Maad!, Mineviku jahil, Kodutu), kuna hiljem kogu täiendatakse uute ilmuvate ilukirjanduslike teostega.

K./Ü. „Looduse“ laenuraamatukogu laenutamismäärused.

1. K./Ü. „Looduse“ laenuraamatukogu koostub ilukirjanduslikest uudistest.

2. Raamatuid laenutatakse igale soovijale, kes on maksnud kirjastusele tagatiseks soovitud raamatu hinna.

3. Iga raamat laenutatakse 10 päevaks. See aeg loetakse raamatu kirjastusest välja saatmise päevast kuni raamatu lähtekohast postile paneku päevani.

4. Raamatu kõi- te-, posti-, asjaajamise ja muude kuludena arvestatakse Tartu lugejail 20%, posti kaudu tellijail 25% brošeeritud raamatu kaane hinnast.

5. Kui lugeja saadab raamatu rikkumatult tähtpäevaks tagasi, saab ta kätte oma tagatise, maha arvatud p. 4. märgitud kulud.

6. Ei saada lugeja raamatut tähtpäevaks ära, loetakse raamat lugeja poolt omandatuks ega võeta seda hiljem enam tagasi.

7. Rikutud raamatuid tagasi ei võeta.

8. Igaüks, kes saadab korraga 4 lugemise sooviavaldist ühe ja sama raamatu kohta, ühes vastava tagatisega, saab peale oma eksemplari tähtpäevaks ärasaatmist tervena tagasi ühe raamatu hinna.

9. Lugeja, kes tema käes olnud raamatu tagasisaatmisel saadab kirjastusele sama raamatu kohta 3 lugemise sooviavaldist ühes vastava tagatisega, saab oma eksemplari eest kätte tagatise tervena.

J. Adamson

Tartu poegl. realgümnaasiumi juhataja; ajaloo, kodaniku- ja majandusteaduse õpetaja.

Eesti ajalugu ühenduses üldajalooga

Algkooli V õppeaasta.

178 lk. Hind broš. 1 kr. 35 s., köites 1 kr. 60 s.

Ülalmainitud teos täidab tühja koha meie ajaloolise koolikirjanduse alal. Ta on koostatud tuntud pedagoogi ja koolikirjaniku poolt, kelle tööd on leidnud alati laialist poolehoidu nii õpetajate kui ka õpilaste peres. Töö on kirjutatud asjalikult ja uuele algkooli ajaloo-õppekavale vastavalt. Autor viib temale omase asjatundlikkusega Eesti ajaloo käsitluse ühendusse üldajalooga, pakkudes sealjuures rikkalikult kultuurajaloolist materjali, mille poolest meie senine ajalookirjandus vaene.

Raamat, mis määratud algkooli V õppeaastale, tundub lehekülgede arvult (178) küll pisut suur, kuid tuleb arvesse võtta, et raamatus leidub ligi 52 lehekülge illustratsioone, mis teevad aine käsitluse tublisti vaatlikumaks. Pealegi on üksikud osad käsiteldud novellistlikult, mis nõuab loomulikult enam ruumi. Ei saa jätta mainimata, et kõnealuses töös leidub kohti, mis määratud peajasjalikult eelmise klassi kursuse kordamiseks. Kõike seda arvesse võttes ei ulatu töö lehekülgede arv tegelikult mitte palju üle saja, mis V õppeaastale täiesti vastuvõetav.

J. Adamsoni „Eesti ajalugu ühenduses üldajalooga“ on sisukamaid ja huvitavamaid töid meie koolikirjanduse alal, mis ei tohiks puududa ühegi noore ajaloo-sõbra laual ega ühegi kooli raamatukogus.

Nädalaleht

(Esimene number ilmus 1. detsembril)

Leht ilmub korralikult igal laupäeval.

„Nool“ toob erapooletuid artikleid majanduslikust ja poliitilisest elust, populaarseid kirjutisi kõikidelt teadusaladelt, vesteid, karikatuure. Jälgib kodumaa ja välismaa päevaküsimusi, sisaldab kirjutisi kunstist, spordist, moest, filmist, teatrist, kirjandusest jne.

Leht on rikkalikult illustreeritud.

Üksik number 10 senti.

Iga üksiknumbrite ostjad võivad saada poole hinnaga Van de Velde raamatu „Abielu tehnika“.

Tartu, postk. 56.

B 6706

Ilmunud 1. X 1929. — 30. XI 1929.

F. V. Mikkelsaar

ALGKOOLI MATEMAATIKA

5. õppeaasta. II trükk.

175 lk. Hind köites 1 kr. 40 s.

Esimeses trükis on raamat koolidele soovitatud hariduse- ja sotsiaalministeeriumi kooliraamatute komisjoni poolt.

M. Kampmann

EESTI LUGEMIK ALGKOOLIDELE

Viies jagu. Ühtluskooli VI õppeaastale

Teine täiendatud trükk.

288 lk. Hind (köites) 2 kr. 25 s.

S. Sütt — D. Koppel

MAADETEADUSE ÕPPERAAMAT

IV õppeaasta. — Eestimaa ja naabermaad

5. trükk.

142 joonist ja 1 kaart. 192 lk.

Hind (köites) 1 kr. 50 s.

D. Koppel — S. Sütt

MAATEADUSE ÜLESANNETE KOGU

IV õppeaasta II vihk. 4 trükk. Hind 25 s.

V õppeaasta I vihk. 4 trükk. Hind 25 s.

D. Koppel — S. Sütt

AVARAS MAAILMAS V

Austraalia.

48 lk. Piltidega. Hind 50 senti.

Vold. Toom

RÖÖMU JA KURBUST

Kõlblusõpetuse saateainet algkooli I—IV klassile.

I osa 72 lk. Hind 80 senti.

II osa 96 lk. Hind 1 kroon.

Fr. Puusepp

KEELELISI HARJUTISI

III jagu. 5.—6. õppeaasta.

9. muutmatu trükk.

Hind (köites) 1 kr. 60 senti.

Fr. Puusepp

EESTI KEELE GRAMMATIKA KOOLIDELE

Hääle-, vormi-, tuletus-, lause- ja kirjavahe-
märklide-õpetus harjutiste, võtme ja sõnastikuga.

II trükk.

288 lk. Hind 2 kr. 40 s. (tugevas köites).

Fr. Puusepp

KEELELISI JA KIRJASEADMISE HARJUTUSI

õigekirja õppimiseks koolidele.

I jagu. 1.—2. õppeaasta.

4. muutmatu trükk.

Hind (köites) 1 kroon.

Karl Bruus

INGLISE KEELE GRAMMATIKA

178 lk. Hind 2 kr. 40 senti.

LOODUSE UNIVERSAAL-BIBLIOTEK

Nr. 92. V. v. Heydenstam — Karl XII.

Nr. 93. A. Kuprin — Vedel päike.

Nr. 94. O. Berting — Jaava jumal.

Nr. 95. Knut Hamsun — Tuisupea I.

Nr. 96. Knut Hamsun — Tuisupea II.

Nr. 97. A. Grin — Sunnitööline.

Nr. 98. Jack London — McCoy. Yah! Yah! Yah!

Nr. 99. Viljo Kojo — Päike, kuu ja valge hobune.

Nr. 100. Rudolf G. Binding — Surematas.

LOODUSE KROONINE ROMAAN

Nr. 10. Zilahy Lajos — Surmav kevad.

Nr. 11. Henry Barbusse: — Põrgu.

Reed Morn

KASTREERIT ELU

227 lk. Hind broš. 4 kr. 40 senti.

Ed. Wilde

KOGUTUD TEOSD

XXXI anne

Tabamata ime Näidendid I.
168 lk. Hind br. 2 kr. 60 s., iluköites 3 kr. 60 s.

K. A. Hindrey

KONGOSÖIT.

176 lk. Hind broš. 3 kr. 80 senti.

Praegu trükis:

- 1) E. Veser-Dutti: Tuhat nõuannet pe-
renaisele.
- 2) K. A. Hindrey: Minu elukroonika III.
- 3) Mika Waltari: Suur illusioon. (LKR
nr 12).
- 4) Miina Hermann: Laulmise õpetus
koolidele. II parandatud ja täiendatud trükk.
- 5) Ed. Wilde: Külmale maale. (Lühendatud
kooliväljaanne B. Pravdini koostatud sele-
tuste ja sõnastikuga vene ja saksa kooli-
dele).
- 6) R. Schulbach: Palvekirjade ja doku-
mentide vorme.
- 7) Ed. Wilde: Pisuhänd. Side. (Kogutud
teosed XXXII anne).
- 8) H. Riikoja — J. V. Veski: Üldzoo-
loogilisi oskussõnu.
- 9) H. Habermann: Kiirkirja õpetus.
- 10) Hermann Hesse: Eelkevad. (LUB
nr. 101).
- 11) Viljo Kojo: Ollikaise õnnis lõpp.
(LUB nr. 102).
- 12) Jack London: Hundipoeg. (LUB
nr. 103).

Vastutav toimetaja: Hans Männik.

Väljaandja: K.-Ü. „Loodus“, Tartus, Vana t. 1

K. Mattieseni trükikoda O/Ü, Tartus, 1929.